

Felsőfokú felvételi eljárás nemzetiségi nyelveken a Vajdaságban, avagy kiterjeszhető-e az egyetemi autonómia a tartományi autonómia kárára és *vice versa*

BERETKA KATINKA

A tanulmány a nemzetiségi nyelvű felsőfokú felvételi eljárás normatív hátterét vizsgálja a Vajdaságban egy viszonylag aktuális jogeset elemzésén keresztül: a Vajdasági Magyar Diákszövetség (VaMaDiSZ) beperelte az Újvidéki Jogtudományi Kart, mivel ez utóbbi az autonóm tartomány releváns rendeletei ellenére nem szervezett magyar nyelvű felvételi vizsgát. Habár a Fellebbviteli Bíróság másodfokon nyelvi alapú diszkriminációt állapított meg az említett felsőoktatási intézmény részéről, az eljárás során érdekes kérdések merültek fel az egyetemi autonómia kereteit, az autonóm tartomány jogalkotói hatásköreit, valamint a nemzetiségi jogok érvényesítésének korlátait illetően. A tanulmány ezen – egyébként mind a mai napig megoldatlan – kérdések különböző aspektusait járja körbe Szerbia és tartománya, Vajdaság érvényes jogszabályai, valamint az ország (alkotmány)bírósági gyakorlatának tükrében.

Higher Education Entrance Examination in National Minority Languages in Vojvodina, Namely, Whether the University Autonomy May Be Extended at the Expense of the Provincial Autonomy and Vice Versa

The paper examines the normative background of higher education entrance examination in national minority languages in the AP of Vojvodina through analysis of a relatively fresh case study in which a students' association has filed a suit against the Faculty of Law in Novi Sad for rejection of organising entrance examination in the Hungarian language, despite of the relevant by-laws of the autonomous province. Although the Court of Appeal has confirmed discrimination based on language committed by the mentioned higher education institution, interesting issues have arisen during the proceeding concerning the scope of university autonomy, normative competences of the autonomous province and enforcement of supplementary national minority rights. Considering the valid legal rules of Serbia and its province, Vojvodina, and the (constitutional) court practice in the country the paper presents various aspects of these issues that have remained unsolved up to this day.

Jelen tanulmány egy, eddig a tudományos diskurzusokon kívül maradt hatásköri konfliktussal, nevezetesen az egyetemi autonómia és a nemzetiségi különjogokat¹ biztosító vajdasági tartományi (értsd területi) autonómia egymáshoz feszülésével foglalkozik, részben egy konkrét jogeset bemutatásán keresztül. A Vajdasági Magyar Diákszövetség (a továbbiakban: VaMaDiSz)² nyelvi alapú hátrányos megkülönböztetés miatt nyújtott be keresetet az Újvidéki Egyetem Jogtudományi Kara ellen, mivel ez utóbbi nem tartotta tiszteletben Vajdaság Autonóm Tartomány (a továbbiakban: Vajdaság AT) rendeletét a felsőfokú felvételi eljárás nemzetiségi nyelven történő lefolytatásáról, más szóval megtagadta a felvételizőktől a magyar nyelvű felvételi vizsga lehetőségét az egyetem autonómiájára hivatkozva e kérdés szabályozása kapcsán. A per jogerősen lezárult, és másodfokon a diszkrimináció tényét megállapító ítélet született a felperes diákszövetség javára. Az ügynek azon túl, hogy komoly nemzeti kisebbségjogi dimenziója is van, akarva-akaratlanul rámutat Vajdaság AT jogalkotói tevékenységének esetleges buktatóira és korlátaira, jelen esetben nem a központi hatalommal, hanem egy tartományi alapítású intézménnyel, az Újvidéki Egyetemmel szemben.

A tanulmány arra keresi a választ, hogy 1. mely jogszabályokkal korlátozható az egyetemi autonómia (egyáltalán korlátozható-e): törvénnyel, esetleg törvénytől alacsonyabb szintű tartományi rendelettel, illetve az egyetemi autonómia *per se* korlátozhatja-e magát a területi autonómiát normatív hatásköreinek gyakorlása során; 2. vajon a nemzetiségi különjogok biztosítása elsőbbséget élvez-e az egyetemi autonómia megőrzésével szemben és *vice versa*; illetve 3. mely szervek, valamint milyen eljárásban jogosultak mindezt megválaszolni. A tanulmány első, hosszabb részében általános képet nyújt a szerbiai vertikális hatáskörmegosztás jellegzetességeiről, külön kiemelve a tartományi jogalkotás és a központi törvényhozás kapcsolatát a (nemzetiségi) (felső)oktatás – azon belül a felsőfokú felvételi eljárás szabályozása – területén, majd elemzi a VaMaDiSz kontra Jogtudományi Kar jogesetet, tekintettel a per során elhangzott érvelésekre a tartományi autonómia, az egyetemi autonómia, illetve a nemzetiségi különjogok alkotmányos garanciájának összefüggésében.

-
- 1 Jelen tanulmány felváltva használja a nemzetiség, illetve nemzeti kisebbség kifejezést, bár a szerbiai jogterminológiában hivatalosan nemzeti kisebbségnek (*nacionalne manjine*) nevezik Szerbia állampolgárainak minden olyan csoportját, amely 1. számbelileg eléggé reprezentatív, bár kisebbséget képez az ország területén, 2. hosszantartó és szoros kapcsolatban áll Szerbia területével, de 3. a nyelvre, a kultúrája, a nemzeti vagy etnikai hovatartozása, a származása vagy vallási hovatartozása alapján különbözik a többségi lakosságtól, és 4. amely csoport tagjai együttesen igyekeznek fenntartani közös identitásukat, beleértve a kultúrát, a hagyományt, a nyelvet vagy a vallást (Törvény a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről, 2. szakasz).
 - 2 Civil szervezetként került bejegyzésre 1997-ben mint a vajdasági magyar hallgatók érdekeit képviselő egyesület. Bár nem tipikus értelemben vett hallgatói önkormányzat, 2016 októbere óta tagja a magyarországi Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának.

A jogalkotói hatáskörök megoszlása a (felső)oktatás terén

Vajdaság AT nem rendelkezik törvényhozó hatalommal, jogalkotói hatásköreit csak az ország egész területén egységesen alkalmazandó törvényekkel összhangban gyakorolhatja, amely törvények meghozatalára, egyébként, nincs befolyása. A Szerb Köztársaság Alkotmánya (a továbbiakban: Alkotmány) lehetővé teszi, hogy Vajdaság AT úgynevezett tartományi jelentőségű kérdéseket eredeti hatáskörben szabályozzon, egyebek mellett, az oktatás terén, de csakis az idevágó ágazati törvényeket tiszteletben tartva.³ Ezért a törvényhozóra komoly feladat hárul, hogy a területi autonómiát oly módon töltsse meg tartalommal, hogy a törvények keretként szolgáljanak Vajdaság AT normatív tevékenységéhez, ne pedig a túlzottan részletes szabályozás révén kiüresítsék azt. A tapasztalatok viszont azt mutatják, hogy az esetek nagy többségében jóformán nem marad szabályozandó kérdés⁴ a Tartományi Képviselőház számára, amely az állammal párhuzamos jog megalkotása helyett elsősorban a tartományi intézmények irányításával, pénzügyi kérdésekkel és támogatásokkal kapcsolatos jogszabályok meghozatalával foglalkozik.⁵

A Vajdaság AT hatásköreit szabályozó köztársasági törvény és a tartományi státútum⁶ normakontrollja során a szerbiai alkotmánybíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tartományi jogalkotás keretét minden körülmények között a törvények adják, ezért Vajdaság AT törvénytől alacsonyabb szintű jogszabályaival a tartomány területén élők számára nem biztosíthat több jogot vagy eltérő jogot attól, mint amit egyébként az adott társadalmi területet egységesen szabályozó köztársasági törvények garantálnak az ország lakosságának (vagy egyes lakossági csoportoknak), lakóhelytől függetlenül.⁷ Egyedüli kivételt az Alkotmány 79. szakaszának 2. bekezdése szerinti tartományi hatáskör képez, miszerint kizárólag a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek sajátosságaik megőrzéséhez való jogát lehet tartományi jogszabályokkal kiegészíteni, de azt is csak a törvények alapján.⁸

3 Szerb Köztársaság Alkotmánya, *SZK Hivatalos Közlönye*, 98/2006. szám, 183. szakasz 2. bekezdés 3) pont.

4 Marku Suksi szerint törvényalkotó hatalom nélkül is létezhet területi autonómia, ha a szabályozói hatáskör normatív, jogalkotói jellegű, más szóval eljárás esetén független jogi alapot biztosíthat egy bírósági ítélet számára. SUKSI 2011, 15–16.

5 KORHECZ–BERETKA 2018, 113.

6 A Vajdaság AT hatásköreit szabályozó köztársasági törvény az Alkotmány által előírt társadalmi területeken (183. szakasz 2. bekezdés) határozza meg a tartományi érdekű kérdéseket, amelyeket a tartomány eredeti hatáskörben szabályozhat, ideértve a jogalkotás lehetőségét is. A hatásköri törvény emellett egyaránt tartalmaz átruházott államigazgatási feladatokat, intézményirányítási, szervezési és pénzügyi kérdésekkel összefüggő tartományi teendőket, amelyet Vajdaság AT hol eredeti, hol átruházott hatáskörben végez. A tartományi státútum az Alkotmány értelmében az autonóm tartomány legfelsőbb jogi aktusa (185. szakasza 1. bekezdés), az Alkotmánybíróság szerint azonban törvénytől alacsonyabb szintű jogszabálynak minősül, amely csak a törvényekkel, illetve az Alkotmánnyal már előírt hatásköröket tartalmazhatja (voltaképpen ismételteti meg).

7 IUz 353/2009. Szerbiai AB határozat, *SZK Hivatalos Közlönye*, 67/2012. szám. 33–34.

8 IUo 360/2009. Szerbiai AB határozat, *SZK Hivatalos Közlönye*, 61/2014. szám, 40.

Vajdaság AT úgynevezett multietnikus területi elvű autonómia, „amelyben nincs domináns nemzetiség, de az autonómia azért lett létrehozva, hogy biztosítsa a nemzeti kisebbségek jogainak hatékony érvényesítését.”⁹ Ahogyan ezt az alkotmány említett rendelkezése (79. szakasz 2. bekezdés) is igazolja. És bár az alkotmányos meghatározása szerint az alkotmánnyal megalakított területi közösségről van szó, amelyben a polgárok a tartományi autonómiához való jogukat érvényesítik,¹⁰ *ergo*, az autonómiát nem az adott terület sajátos nemzeti, történelmi, kulturális és egyéb jellegzetességei indokolják, mint ahogyan azt annak idején az 1990. évi szerbiai alkotmány előírta,¹¹ az alkotmánybíróság véleménye szerint mégis csak vitathatatlan, hogy a többnyelvűség, a multikulturalizmus és a többvallásúság általános értékek ezen régió számára.¹² Ebből kifolyólag jogos elvárás, hogy a tartományi jogalkotásban kiemelt helyet kap a nemzetiségek védelme és helyzetének előmozdítása. Mindez a nemzetiségi oktatás terén azt jelenti, hogy Vajdaság AT részletesen szabályozza és biztosítja a nemzeti kisebbségek anyanyelvű oktatáshoz való jogát az oktatás minden szintjén, természetesen, az idevágó ágazati törvénnyel összhangban.¹³ Mi történik azonban akkor, ha az ágazati törvények „hallgatnak” a tartomány eredeti hatásköreiről?¹⁴ Mit jelent a nemzetiségi oktatás *részletes szabályozása* a gyakorlatban közvetlen törvényi alap nélkül? Egyértelmű válasz a nem következetes alkotmánybírói gyakorlat miatt nehezen adható.

Az alkotmánybíróság értelmezésében a tartomány nem szabályozhatja a nemzetiségi hivatalos nyelvhasználatot, mert a hivatalos nyelvhasználatról szóló köztársasági törvény (azaz az idevágó ágazati törvény) erre vonatkozólag nem tartalmaz semmilyen iránymutatást,¹⁵ márpedig az autonóm tartomány csak a törvényhozó által meghatározott keretek között mozoghat.¹⁶ Emiatt a Tartományi Képviselőház hatályon kívül helyezte azt a közel egy évtizedig alkalmazott tartományi rendeletet, ami a tartományi kiegészítő jogalkotás jó példaként többletjogokat teremtett a nemzetiségek számára a hivatalos nyelvhasználat terén.¹⁷ A fenti logikát követve, mivel a felsőoktatási törvény sem tartalmaz rendelkezést Vajdaság AT eredeti normatív hatásköreiről a felsőoktatás, így a felvételi vizsgák területén (csak a tartományra átruházott államigazgatási feladatokat szabályozza),¹⁸ lényegében nincs alkotmányos-törvényes

9 KORHECZ 2017, 150.

10 Szerb Köztársaság Alkotmánya (2006), 182. szakasz 1. bekezdés.

11 Szerb Köztársaság Alkotmánya, *SZK Hivatalos Közlönye*, 1/1990. szám, 180. szakasz.

12 IUo 360/2009. Szerbiai AB határozat, 35.

13 Törvény Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreinek a meghatározásáról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 99/2009. szám, módosítva: 67/2012. – Szerbiai AB határozat, 38. szakasz.

14 BERETKA 2018b, 146–147.

15 IUz 353/2009. Szerbiai AB határozat, 35.

16 IUo 360/2009. Szerbiai AB határozat, 41.

17 Tartományi képviselőházi rendelet a tartományi képviselőházi rendeletek hatályon kívül helyezéséről, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 54/2014. szám.

18 Törvény a felsőoktatásról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 88/2017. szám, módosítva: 27/2018. szám, 137. szakasz.

lehetőség semmilyen többlet, kiegészítő tartományi jogalkotásra ezen kérdések vonatkozásában sem. Vagy mégis?

Tartományi jogszabály a kisebbségi nyelvű felvételi eljárásról – a kezdetek

2001-ben Vajdaság AT határozatot hozott a főiskolába és egyetemi karra történő beiratkozáshoz szükséges minősítő vizsga, felvételi vizsga, illetve készség- és képességfelmérő vizsga letételéről nemzetiségi nyelveken, pontosabban anyanyelven vagy a középiskolai tanulmányok nyelvén. Habár a határozat nem pontosította, mely felsőfokú intézményekről volt szó, egy másik rendelkezés szerint a felvételiző nyilatkozott, melyik kisebbségi nyelven szeretne felvételi vizsgát tenni, az *Újvidéki Egyetem kötelékébe tartozó főiskolák és karok* pedig kötelesek voltak ennek a kérésének eleget tenni minden olyan esetben, ha volt tanár, esetleg szakmunkatárs, aki értékelni tudta a jelölt tudását az adott kisebbségi nyelven is. Ha viszont nem volt ilyen személy, az akadémiai év május 1-jéig kellett kérvényezni Vajdaság AT Végrehajtó Tanácsától a nemzetiségi nyelvű felvételi eljárás megszervezése alóli felmentést.¹⁹ Ezen határozat, későbbi nevéen rendelet kapcsán több kérdés merül fel – például, mennyire releváns a középiskolai tanulmányok nyelve, ha a jelölt maga határozza meg, hogy anyanyelven kíván felvételi vizsgát tenni, a Vajdaság AT területén székelő, de nem az Újvidéki Egyetem kötelékébe tartozó felsőoktatási intézmények kötelesek-e alkalmazni a tartományi jogszabályt stb. –, azonban nem volt komolyabb ellenállás a karok, illetve főiskolák részéről a kisebbségi nyelvű felvételi vizsgákat illetően.

Az akkor még hatályban lévő 1990. évi alkotmány a jelenleg hatályos 2006. évihez hasonlóan fogalmazott, miszerint az autonóm tartomány határozatokkal és egyéb általános aktusokkal szabályozza a polgárok számára fontos kérdéseket az oktatás terén, az alkotmánnyal, illetve törvénnyel összhangban.²⁰ Az egyetemi, illetve főiskolai törvény azonban nem adott konkrét választ arra, egyáltalán mit szabályozhatott Vajdaság AT a felsőoktatás terén. Ezen jogszabályok lehetővé tették a szerb nyelvű képzések mellett a nemzetiségi nyelvű képzések megszervezését, ez utóbbiak esetében pedig az egyetem aktusában előírták az adott kisebbségi nyelv ismeretét a felvétel egy külön feltételként.²¹ A szerb nyelvű képzéseknél a szerb nyelv ismerete csak a külföldi állampolgárok részére volt kötelező.²² Ennek oka valószínűleg az az egyébként megdönthető vélelem, hogy a szerbiai állampolgárok (nemzeti hovatartozástól

19 Határozat a főiskolára és egyetemi karra való beiratkozásra jogosító minősítő, felvételi, valamint készség- és képességfelmérő vizsga nemzetiségi nyelveken való megtartásáról, Vajdaság AT Hivatalos Lapja, 5/2001. szám, módosítva: 18/2009. – elnevezés módosítása.

20 Szerb Köztársaság Alkotmánya (1990), 109. szakasz 1. bekezdés 3) pont.

21 Törvény az egyetemről, SZK Hivatalos Közlönye, 20/1998. szám, 39. szakasz 1–2. bekezdés.

22 Törvény az egyetemről (1998), 38. szakasz 2. bekezdés, Törvény a főiskoláról, SZK Hivatalos Közlönye, 50/1992. szám, módosítva: 39/1993., 53/1993., 67/1993., 48/1994. és 24/1996. szám, 28. szakasz.

függetlenül) ismerik a többségi nemzet nyelvét.²³ A főiskolák esetében a felvételi eljárás rendjének szabályozása ebben az időben miniszteri hatáskörbe tartozott, bár az adott intézmény javaslattal élhetett a felvételi, alkalmassági, illetve egyéb képességvizsga részleteit illetően.²⁴ Az egyetemi karok viszont autonómiát élveztek, hogy alapszabályukban mindezt szabadon rendezzék.²⁵ Voltaképpen ezt az autonómiát korlátozta a 2001-es évi tartományi határozat, amely jóformán kötelezővé tette a felsőfokú felvételi eljárás megszervezését nemzetiségi nyelven is. A határozat értelmében a karoknak és a főiskoláknak 30 nap állt rendelkezésükre, hogy alapszabályukat összehangolják a tartományi jogszabállyal.²⁶

A 2002-ben (tehát egy évvel a fent említett tartományi határozat elfogadása után) meghozott úgynevezett omnibusz törvény (az autonóm tartományok egyes hatásköreit meghatározó törvény) nem vezetett be lényeges változást a tartomány felsőoktatás terén gyakorolható normatív hatásköreit illetően. Valójában a felvehető hallgatói létszám meghatározásán túl, amelyet eredeti hatáskörben gyakorolhatott, Vajdaság AT csak átruházott feladatokat láthatott el, jogalkotói jogosítványokkal pedig egyáltalán nem rendelkezett ezen a területen.²⁷ Más szóval, az omnibusztörvény sem teremtette meg a hiányzó törvényi alapot. És a szintén 2002-ben elfogadott új egyetemi törvény sem tartalmazott lényeges változást az elődjéhez képest, már ami a felvételi eljárást illeti. Bár az új törvény lehetővé tette, hogy a hallgató, aki nemzetiségi nyelvű képzésben kezdte meg tanulmányait, szerb nyelvű képzésbe iratkozzon át, ebben az esetben bizonyítania kellett a szerb nyelv tudását az egyetemi kar, illetve az egyetem által előírt külön eljárás szerint.²⁸ Az 1998. évi egyetemi törvény szerint az átiratkozásra még nem volt lehetőség.²⁹

Az alkotmánybíróság álláspontja a kisebbségi nyelvű felvételi eljárás törvényességéről

2013-ban Vajdaság AT új rendeletben szabályozta a felsőfokú felvételi eljárás lefolytatását nemzetiségi nyelveken, amelyre, egyebek mellett, az új alkotmány (2006), egy új tartományi hatásköri törvény (2009)³⁰ és felsőoktatási törvény (2005) miatt is szük-

23 A szerb nyelv sem akkor, sem ma nem élvezett úgynevezett államnyelvi státust. Habár elsőszámú hivatalos nyelvnek minősül, törvénnyel más nyelvek egyidejű hivatalos használata is előírható az alkotmány alapján (1990. évi alkotmány 8. szakasza, 2006. évi alkotmány 10. szakasza).

24 Törvény a főiskoláról (1992), 27. szakasz 4. bekezdés.

25 Törvény az egyetemről (1998), 41. szakasz 3. bekezdés.

26 Határozat a főiskolára és egyetemi karra való beiratkozásra jogosító minősítő... (2001), 4. szakasz.

27 Törvény az autonóm tartomány bizonyos hatásköreinek meghatározásáról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 6/2002. szám, módosítva: 101/2007. és 51/2009. szám, 14–15. szakasz.

28 Törvény az egyetemről, *SZK Hivatalos Közlönye*, 21/2002. szám, 31. szakasz 2–3. bekezdés.

29 Törvény az egyetemről (1998), 39. szakasz 3. bekezdés.

30 A 2009. évi hatásköri törvény kibővítette az autonóm tartomány felsőoktatás terén gyakorolható hatásköreit, azonban azok egyrészt továbbra sem normatív hatáskörök, másrészt pedig szinte kivétel nélkül átruházott feladatkörben láthatók el. Törvény Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreinek a meghatározásáról, 35. szakasz.

ség volt. 2005-ig az egyetemi és a főiskolai képzés külön jogszabályok tárgyát képezték. Míg a tudományos, kutatói tevékenység, felsőfokú oktatás elsősorban az egyetemi karokon belül valósult meg, addig a főiskolák összetettebb munkafeladatok ellátására készítették fel a hallgatókat két-, legfeljebb hároméves szaktanulmányi programokon belül. 2005 óta a felsőoktatási törvény egységesen szabályozza a felsőoktatás minden formáját, amely egyebek mellett előírta, hogy 1. az önálló felsőoktatási intézmény szabadon határozza meg a felvételizők kiválasztásának és rangsorolásának a kritériumait (8. szakasz 3. bekezdés), 2. az első évfolyamra való iratkozáshoz felvételi vizsgát kell tenni az intézmény általános aktusával összhangban (85. szakasz), valamint 3. a szerb nyelvű képzések mellett nemzeti kisebbségi nyelvű képzések megszervezésére is van lehetőség, ha az adott képzést mint kisebbségi képzést akkreditálták, de a szerb nyelvű képzésen belül kisebbségi nyelvű órátartás, vizsgázás, diplomamunka megvédése is törvényes kategória, ha azt az intézmény statútuma szabályozza (80. szakasz).

A tartományi képviselőházi rendelet ezúttal is meghatározta a felsőoktatási törvény által az egyetem autonómiája alá sorolt beiratkozási eljárás egy lényeges mozzanatát,³¹ bár az intézmény ebben az esetben is kérhette a felmentését a jogszabály hatálya alól, ha nem rendelkezett az adott kisebbségi nyelvet ismerő tanerővel.³² Újdonság volt, hogy ezúttal már valamennyi, *Vajdaság AT területén található* felsőoktatási intézményben lehetővé kellett tenni az anyanyelvű, illetve azon nemzetiségi nyelvű felvételi eljárást, amely nyelven a jelölt a középiskolai tanulmányait folytatta. Feltétel, hogy Vajdaság AT területén létezik középiskola, amelyben az oktatás a kért nemzetiségi nyelven folyik.³³ A jogszabály nem tett különbséget a magán- és állami alapítású intézmények között.

A rendelet fogadtatása ezúttal azonban nem volt zökkenőmentes, mint a 2001-es elődje idején. A Tartományi Képviselőház képviselőinek egy csoportja közvetlenül a meghozatal után indítványozta az alkotmánybíróságnál a 2013. évi tartományi rendelet normakontrollját, egyebek mellett azzal az indokolással, hogy a felvételi vizsga eljárásrendjének szabályozása csak törvény tárgya lehet. A képviselőcsoport azzal érvelt, hogy az egyetemi autonómia kereteit az Alkotmány és az idevágó törvények pontosan meghatározták, ezért az abba történő bárminemű beavatkozás törvénytől alacsonyabb szintű jogszabállyal (értsd ebben az esetben tartományi képviselőházi rendelettel) súlyos alkotmány-, illetve törvénytértésnek minősül. A Tartományi Képviselőház az indítványra benyújtott válaszában úgy nyilatkozott, hogy a rendelet célja biztosítani a polgárok egyenlőségének, illetve a nemzeti kisebbségek

31 Törvény a felsőoktatásról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 76/2005. szám, módosítva: 100/2007. – autentikus értelmezés, 97/2008., 44/2010., 93/2012., 89/2013., 99/2014., 45/2015. – autentikus értelmezés, 68/2015. és 87/2016. szám, 6. szakasz 1. bekezdés 2) pont.

32 Tartományi képviselőházi rendelet a felsőoktatási intézményekbe való beiratkozásra jogosító felvételi, valamint készség- és képességfelmérő vizsga nemzeti közösségi nyelven való megtartásáról, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 15/2013. szám, 2. szakasz.

33 Tartományi képviselőházi rendelet a felsőoktatási intézményekbe való beiratkozásra... (2013), 1. szakasz.

egyenrangúságának alkotmányos elve gyakorlati megtestesülését. Mivel a felvételi vizsga a középiskolai tananyagot öleli fel, a tudásfelmérésnek is csak úgy van értelme, ha azon a nyelven történik, amelyen az adott tananyagot elsajátították, azaz a középiskolai tanulmányok nyelvén. A képviselőház továbbá kitért arra, hogy az egyetemi autonómia nem feltétel nélküli, és igenis megállapíthatóak az Alkotmánnyal és a törvényekkel összhangban elfogadott, de törvénytől alacsonyabb szintű jogszabállyal előírt kötelezettségek is. Az első, 2001-es tartományi aktus elfogadása óta több intézmény beépítette a gyakorlatába, illetve alapszabályába a kisebbségi nyelvű felvételi vizsga követelményét, ezért ennek megszüntetése csökkentené a Vajdaság AT-ban élő nemzetiségek jogainak elért szintjét. Érdekes azonban, hogy az alkotmánybíróság végül nem a nemzeti kisebbségi különjogok védelmével érvelt a szóban forgó rendelet törvényessége mellett – ahogyan azt a Tartományi Képviselőház elsősorban tette –, hanem az egyetemi autonómia korlátaival a tartományi autonómiával szemben. Az alkotmánybíróság szerint ugyanis a felsőoktatási törvény által a felsőoktatási intézmények hatáskörébe rendelt felvételi vizsga megszervezése arra vonatkozik, hogy milyen módon zajlik a felvételi vizsga, milyen tárgyakból, illetve témakörökből, és az intézmények ezen felhatalmazása semmiképpen sem terjeszthető ki a felvételi vizsga nyelvének meghatározására. Az autonóm tartomány csak élt a hatásköri törvénnyel garantált lehetőségével, hogy részletesen szabályozza a területén élő nemzetiségek anyanyelvű oktatáshoz való jogát *a törvénnyel nem ellentétes módon*, hiszen a törvény voltaképpen nem is rendelkezik erről a kérdéstről.

Az alkotmánybíróság nem arra alapozta a döntését, hogy a nemzeti kisebbséghez tartozó személyeknek bármilyen joguk lenne a középiskolai tanulmányaik nyelvén felvételi vizsgát tenni a polgárok közötti valós egyenrangúság elérése érdekében, hanem hogy a felvételi vizsga nyelvének megválasztása nem az egyetem autonómiája. Az alkotmány garantálja az egyetemek, a felsőoktatási és tudományos intézmények autonómiáját, amelyek a belső szervezetükről, illetve munkarendjükéről a törvénnyel összhangban önállóan döntenek;³⁴ azonban a felvételi vizsga nyelvének megválasztása nem feltétlenül része a munkarend szabad megállapításának. Mivel sem az alkotmányozó, sem pedig a törvényhozó nem tért ki ennek a kérdésnek a szabályozására, az alkotmánybíróság szerint nincs akadálya annak, hogy ezt az autonóm tartomány tegye meg, és így végül elvetette az indítványt.³⁵ Bár ezen döntés óta a normakontroll tárgyát képező 2013. évi rendeletet hatályon kívül helyezte az új, jelenleg is hatályos 2015. évi rendelet, a bíróság érvelése a jogszabály törvényessége mellett a mai körülmények között is alkalmazható lehetne. A 2015. évi rendelet lényeges elemeiben módosult a 2013. évihez képest, azonban a rendelet jogi alapját képező alkotmányos, illetve törvényes rendelkezések nem változtak.

34 Szerb Köztársaság Alkotmánya (2006), 72. szakasz.

35 IUo 199/2013. Szerbiai AB határozat, kelt 2015. ápr. 20-án.

A nemzetiségi nyelvű felvételi vizsga megszervezése mint kötelezettség

A Tartományi Képviselőház fontos újítása a 2015. évi rendeletben, hogy ezen jogszabály személyi hatálya a *Vajdaság AT által alapított* felsőoktatási intézményekre terjed ki,³⁶ amelyek azokon a nemzeti kisebbségi nyelven, nyelveken kötelesek felvételi vizsgát szervezni, amely nyelv, nyelvek az autonóm tartomány területén található helyi önkormányzatok valamelyikében hivatalos használatban van(nak).³⁷ Tehát egyrészt csak a tartományi alapítású intézményekre vonatkozik a rendelet, másrészt pedig most már nem a középiskolai tanulmányok nyelve a releváns. Továbbá ezentúl a felsőoktatási intézmény nem utasíthatja el a felvételi vizsga megszervezését arra hivatkozva, hogy nem tud biztosítani az adott kisebbségi nyelvet megfelelő szinten ismerő, beszélő munkatársat a felvételi vizsga idejére. Az új tartományi rendelet értelmében ugyanis a felsőoktatási intézmények *kötelesek* kisebbségi nyelven is megszervezni a felvételi vizsgát; egyedüli feltétel, hogy a felvételiző által kiválasztott kisebbségi nyelv az autonóm tartomány területén lévő *bármely* helyi önkormányzatban³⁸ (azaz nem a tartományi szervek munkájában) hivatalos használatban van. Ez a gyakorlatban a magyar, a szlovák, a román, a ruszin, a horvát, a macedón, a cseh, a montenegrói és a bolgár nyelvre vonatkozik, bár a tartományi rendelet nem egyértelmű, hogy az adott kisebbségi nyelvnek az önkormányzat teljes területén hivatalos státust kell-e élveznie, vagy pedig elegendő egy-egy településen (ez voltaképpen a bolgár nyelv esetében merül fel, amely csak egyetlen településen, tehát nem egy teljes helyi önkormányzat területén van hivatalos használatban az autonóm tartományban).³⁹ A tartományi fordítószolgálat szakmai segítséget nyújt a felsőoktatási intézmények részére, ha a tartományi szervek munkájában hivatalos használatban lévő nyelvekről van szó: ezek a magyar, a szlovák, a horvát, a román és a ruszin nyelv,⁴⁰ miközben a többi nyelv esetében a tartományi költségvetésből biztosítják a fordításhoz szükséges anyagi forrásokat.⁴¹

36 Ez az Újvidéki Egyetem kötelékébe tartozó 14 egyetemi karra és további 9 önálló, szakosított felsőfokú képzéseket szervező főiskolára vonatkozik. Lásd: <https://apv-visokoobrazovanje.vojvodina.gov.rs/visoko-obrazovanje/> (2018. 10. 24.)

37 Tartományi képviselőházi rendelet a Vajdaság Autonóm Tartomány által alapított felsőoktatási intézményekbe való beiratkozásra jogosító felvételi, valamint készség- és képességfelmérő vizsga nemzeti kisebbségi – nemzeti közösségi nyelveken való megtartásáról, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 14/2015. szám, 1–2. szakasz.

38 Szerbiában a helyi önkormányzatok területét egy vagy több lakott település alkotja, amely 1. természetes és földrajzi egységet, gazdaságilag összefüggő területet képez, 2. az öt alkotó települések között fejlett és kiépített kommunikációs hálózattal rendelkezik, valamint 3. székhelye a gravitációs központként működő egyik öt alkotó településen található. (Törvény a helyi önkormányzatról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 129/2007. szám, módosítva: 83/2014., 101/2016. és 47/2018. szám, 17. szakasz) Ezért a helyi önkormányzatok Szerbiában inkább felelnek meg a magyarországi járási önkormányzatoknak.

39 BERETKA 2018a, 68–71.

40 Vajdaság Autonóm Tartomány Statútuma, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 20/2014. szám, 24. szakasz, 1. bekezdés.

41 Tartományi képviselőházi rendelet a Vajdaság Autonóm Tartomány által alapított... (2015), 4. szakasz.

„Az oktatási programok és a felvételi vizsgák megszervezése a kisebbségek nyelvén, illetve a többnyelvű nyilvántartás vezetése és okiratok készítése drasztikusan megnöveli a felsőoktatási intézmények kiadásait. Mivel nincsenek elkülönített állami források ezekre a feladatokra, a kétnyelvű felsőoktatás és annak követelményei csak az egyes intézmények erőfeszítései árán valósulhatnak meg.”⁴² Ezért a tartományi szakmai, illetve pénzügyi segítség mindenképpen jelentősen hozzájárul a nemzetiségi nyelvű oktatás fennmaradásához; bár a tartományi rendelet végrehajtásáról szóló utasítás értelmében az a felsőoktatási intézmény, amely az utasítás hatálybalépéséig önállóan bonyolította le a kisebbségi nyelvű felvételi vizsgákat, a továbbiakban is a belső aktusával összhangban köteles eljárni, a tartományi szervek mindennemű beavatkozása nélkül.⁴³ Az utasítás szerves részét képezi az a nyomtatvány, amelyen a felvételizők megjelölik, mely nyelven kívánnak felvételi vizsgát tenni, a jogszabály hatálya alá tartozó felsőoktatási intézmények pedig a felvételi vizsgára való jelentkezést követő két napon belül kötelesek tájékoztatni a felsőoktatással megbízott tartományi közigazgatási szervet a hallgatói létszámról egy-egy nemzetiségi nyelvre.⁴⁴

Az Újvidéki Egyetem Jogtudományi Karának 2018/2019. tanévre vonatkozó pályázata értelmében a felvételi vizsga szabály szerint szerb nyelven zajlik, de nemzetiségi nyelvű felvételi vizsgára is van lehetőség alkotmány, állampolgári jogok és történelem témakörből. Az idevágó kari szabályzat előírja, hogy aki szerb nyelvű felvételi vizsgát tesz, vélelmezhetően ismeri a képzés nyelvét, a szerb nyelvet, a nemzetiségi nyelven felvételizők részére azonban kötelező a szerb nyelvismeret igazolása, amelyre teszt formájában és szóbeli vizsga keretében kerül sor a felvételi vizsgát követően, de még a felvételt nyertek végleges rangsorának kihirdetése előtt. A szerb nyelvismeret követelménye a külföldi állampolgárokra is vonatkozik, függetlenül attól, hogy szerb nyelven tettek-e felvételi vizsgát vagy sem. Az ő esetükben azonban a nyelvismeret igazolása bármilyen egyéb bizonyítékkal is történhet, és nem kell részt venniük a Jogtudományi Kar által szervezett B2 szintű szerb nyelvvizsgán.⁴⁵ A kar ezen lépése voltaképpen annak az évekig húzódó pernek az eredménye, amelyet a VaMaDiSz indított 2015 decemberében az intézmény ellen nyelvi alapú diszkrimináció miatt, miután a Jogtudományi Kar (egyedüli karként az Újvidéki Egyetemen belül) megtagadta a magyar, pontosabban nemzetiségi nyelvű felvételi vizsga megszervezését a fentiekben bemutatott 2015. évi rendelet alapján. Mivel az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság jogerős ítéletben kötelezte a kart, hogy alkalmazza a nemzetiségi nyelvű felvételi vizsgára vonatkozó tartományi jogszabályt (az eljárást a következő fejezetben részletesen

42 ŠABIĆ 2018, 123.

43 Utasítás a Tartományi képviselőházi rendelet végrehajtásáról, amely a Vajdaság Autonóm Tartomány által alapított felsőoktatási intézményekbe való beiratkozásra jogosító felvételi, valamint készség- és képességfelmérő vizsga nemzeti kisebbségi – nemzeti közösségi nyelveken való megtartására vonatkozik, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 27/2015. szám, 1. szakasz, 2. bekezdés.

44 Utasítás a Tartományi képviselőházi rendelet végrehajtásáról... (2015), 2. szakasz.

45 Szabályzat a felvételi eljárásról és a Jogtudományi Kar által szervezett képzési programokra való iratkozásról, 0101-1/3. szám, kelt 2018. 05. 07-én.

bemutatom), a Jogtudományi Kar egyfajta ellenreakcióként B2 szintű szerb nyelvvizsgát vezetett be mint külön feltételt.

A szerb nyelvtudás követelménye mint munkaviszony-létesítési feltétel kizárhatja a potenciális munkavállalók sorából mindazokat, akiknek a szerb nem az anyanyelve. Ilyen esetekben azonban az (anya)nyelvi alapú diszkrimináció bizonyítása igen bonyolult, hiszen az adott munkakör természete megkövetelheti a megfelelő szintű nyelvtudást, azaz egyes jelentkezők kizárása nem anyanyelvük, hanem megfelelő nyelvi készségeik hiánya miatt történik. Ezért a munkáltató abbéli szándékát kell bizonyítani, a nyelvismeret előírása valójában azt a célt szolgálja, hogy eleve kizárja a nem anyanyelvi beszélőket; ennek alátámasztása azonban szinte lehetetlen – áll az Esélyegyenlőségi Biztos egyik állásfoglalásában.⁴⁶ Ettől függetlenül a VaMaDiSz 2018. május 31-én (újabb) keresetet nyújtott be a kar ellen, szintén nyelvi alapú diszkrimináció miatt; és ezzel egyidőben kérte a bíróságot, hogy ideiglenes intézkedést foganatosítson, amelyben kötelezi a Jogtudományi Kart a külön feltétel (szerb nyelvvizsga) eltörlésére a jogerős ítélet meghozataláig. A bíróság a diákszövetség ezen kérelmét elutasította, mivel a felperes (VaMaDiSz) nem valószínűsítette, hogy az intézkedés potenciális erőszaknak, erő alkalmazásának vagy pedig helyrehozhatatlan kár bekövetkezésének a megakadályozását szolgálja. A bíróság értelmezésében a magyar ajkú jelentkezők kötelesek ismerni a képzés nyelvét, a felsőoktatási törvény alapján, ezért annak ellenőrzése a felvételi eljárás részeként nem okozna számukra semmilyen megtéríthetetlen kárt. „Ha a magyar nemzetiségű jelentkezők mégsem ismernék megfelelő szinten a képzés nyelvét, abban az esetben a szerb nyelvnek mint a képzés egyetlen akkreditált nyelvnek a nem ismerete nem élvezhet bírói védelmet.”⁴⁷ Ennek következtében pedig egy jelölt sem választotta a magyar nyelvű, de szerb nyelvvizsgával kiegészített felvételi eljárást, hanem helyette felkészültek az egyébként nyilvánosan elérhető szerb nyelvű tételsorból.

Jelen tanulmány írásakor még nem ismert az első fokon járó bíróság ítéletének teljes szövege, de a rendelkező rész kimondja, hogy a szerb nyelvvizsga bevezetésével az Újvidéki Jogtudományi Kar hátrányosan megkülönböztette a magyar nemzetiségű jelentkezőket, akik beiratkoztak vagy pedig szándékukban áll beiratkozni a karra,

46 Poverenik za zaštitu ravnopravnosti – Pravosudna akademija (2012): *Sudska građanskopravna zaštita od diskriminacije*. Belgrád. 266–267.

47 Újvidéki Felső Bíróság P. 2161/2018. számú, 2018. jún. 14-én kelt végzése, 8.

és megtiltja a jövőben hasonló diszkriminatív cselekmény megismétlését.⁴⁸ Mivel az ítélet nem jogerős, az ügy folytatása várható.⁴⁹

VaMaDiSz kontra Újvidéki Jogtudományi Kar

Az Újvidéki Jogtudományi Kar először 2012-ben sértette meg a tartományi rendeletet a nemzetiségi nyelvű felvételi eljárásról, amikor is egy közel egy évtizedes jógyakorlatot törölt el nem egészen egy hónappal a felvételi vizsga előtt. A nemzetiségi, magyar jelentkezők anyanyelv (azaz magyar nyelv és irodalom) és történelem helyett szerb nyelv és történelem témakörből kaptak kérdéseket, ami miatt nem érték el az államilag támogatott helyekhez szükséges pontszámot. Ezért a Magyar Nemzeti Tanács (továbbiakban: MNT) közvetítésével egy érintett hallgató kifogást emelt a felvételi vizsgán elért eredménye ellen, amelyet a kar elutasított. Az elutasító kari határozat ellen az MNT a hallgató jogi képviselőjeként a Közigazgatási Bírósághoz fordult, hogy közigazgatási per keretében kérje a döntés megsemmisítését, a bíróság azonban elvetette a keresetet. Az indoklás szerint a Jogtudományi Kar döntése a kifogással szemben nem képezheti közigazgatási per tárgyát, mivel egyfajta tájékoztatásról, ügyviteli aktusról van szó, amelyben az intézmény felhívja a hallgató figyelmét a felvételi eljárás rendjére vonatkozó, alapszabályba foglalt rendelkezésekre. A hallgatók csak a felvételi eljárás szabályszerűségének megsértése miatt élhetnek a kifogáshoz való jogukkal, amely eljárás azonban a jelen esetben az előírtakkal összhangban zajlott, hiszen a kar a saját alapszabálya szerint járt el, a pályázatban kiírt feltételek mentén bonyolította le a vizsgákat.⁵⁰ Habár a Közigazgatási Bíróság kiemelte, hogy közigazgatási perben olyan egyedi aktusok törvényességéről is döntenek, amelyekkel szemben a törvény nem irányozott elő egyéb bírósági védelmet, a konkrét esetben mégsem alkalmazható a törvény ezen rendelkezése, mivel a Jogtudományi Kar kérdéses aktusával nem jogokról, illetve kötelezettségekről határoztak, hanem a felvételi eljárás szabályszerűségéről.⁵¹

48 Megjegyzés: az Újvidéki Felső Bíróság azóta közzétett indokolása szerint a szerb nyelvtudás ellenőrzésének a kari szabállyal előírt módja aránytalanul nagyobb terhet ró a nemzetiségi felvételizőkre a szerb nyelven felvételizőkhöz képest. Továbbá nincs objektív alapja annak a vélelemnek sem, hogy a szerb nyelven felvételizők szerb nyelvtudása megfelel a B2 szintnek. Azonban az indoklás értelmében „a nyelvtudás ellenőrzése *a priori* nem számít diszkriminációnak, és ezért a jövőben a bírósági döntés értelmében a magyar nemzetiségű jelöltek nem mentesülhetnek a képzés nyelve ismeretének ellenőrzése alól.” Eszerint pedig a hátrányos megkülönböztetés elkerülhető, ha a nyelvvizsgát a felvételi eljárás kötelező elemévé teszik minden felvételiző számára, a felvételi vizsga választott nyelvével függetlenül. A döntés ellen mind a felperes VaMaDiSz, mind az alperes Jogtudományi Kar fellebbezést nyújtott be. Újvidéki Felső Bíróság P. 2161/2018. számú, 2018. jún. 14-én kelt ítélete, 15.

49 Megjegyzés: időközben másodfokon az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság elutasította a peres felek fellebbezéseit, és megerősítette az elsőfokú ítéletet. Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž. 327/19, 2019. 02. 14-én kelt ítélete.

50 A Közigazgatási Bíróság Újvidéki Tagozatának III-3 U. 10347/12. számú, 2015. márc. 26-án kelt határozata.

51 Törvény a közigazgatási perekéről, SZK *Hivatalos Közlönye*, 111/2009. szám, 3. szakasz 2. bekezdés.

A Közigazgatási Bíróság döntése 2015-ben született meg, és ugyanebben az évben, bár függetlenül a fentiekben említett eljárástól, illetve az MNT-től, nyújtotta be első keresetét a VaMaDiSz is.⁵² A jogerős ítéletre ezután további három évig kellett várni, azonban a köztos időszak sem volt eseménymentes. A Jogtudományi Kar tájékoztatta Vajdaság AT kormányát, hogy nem enged a külső nyomásgyakorlásnak és az egyetemi autonómia agresszív megsértésének, amelynek célja az állami irányítás visszaállítása az egyetem felett, illetve az egyetem belső közigazgatási egységgé történő leminősítése a tartományi közigazgatáson belül; és ezentúl is az elmúlt évek gyakorlatát követve szervezi meg a felvételi vizsgát.⁵³ Az Oktatási, Tudományügyi és Technológiai Fejlesztési Minisztérium szerint a Jogtudományi Kar elutasító magatartása, és így maga a szerb nyelvű felvételi eljárás *per se* nem sérti a hallgatók azon jogát, hogy szerb nyelvű képzési programokra iratkozzanak be, de természetesen tiszteletben kell tartani a nemzetiségi hallgatók alkotmányos jogait (bármit is jelentsen ez az adott kontextusban).⁵⁴ A konkrét ügy kapcsán azonban kiemelte, hogy a felsőoktatási intézmények autonómiája kiterjed az iratkozás feltételeinek meghatározására, tekintettel a képzési program akkreditációjára vonatkozó határozatra. A Felsőoktatási Nemzeti Tanács viszont egyenesen támogatta az újvidéki Jogtudományi Kart abbéli törekvésében, hogy a felvételi vizsgát azon a nyelven szervezze meg, amelyen maga az akkreditált képzés is folyik.⁵⁵ Az Esélyegyenlőségi Biztos nem foglalkozott érdemben az üggyel, mivel a VaMaDiSz nem egy konkrét személy vagy személyek, hanem nevük alapján vagy egyéb módon nem beazonosítható csoport tagjai (magyar hallgatók) nevében lépett fel.⁵⁶

A felperes VaMaDiSz szerint a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek nem tudják érvényesíteni az oktatáshoz való jogukat, ha anyanyelvük, nemzetiségi hovatartozásuk miatt már eleve hátrányos helyzetből indulnak a többségi nemzet tagjaihoz képest. Habár a nemzetiségi nyelvű felvételi eljáráshoz való jogot ily módon egyetlen nemzetközi vagy szerbiai jogszabály, ajánlás sem garantálja (kivéve a már bemutatott tartományi rendeletet), az oktatáshoz való egyenlő hozzáférés egyenlő feltételek alkalmazását feltételezi valamennyi felvételizőre; ebben az esetben pedig egyenlőséget csak a különbözőségek figyelembevételével lehet biztosítani. Ezért kérte a bíróságot a diszkrimináció megállapítására, illetve hogy kötelezze az alperes Jogtudományi Kart az említett tartományi rendelet tiszteletben tartására a 2016/2017. tanévtől kezdve.

52 Az MNT által indított eljárás hivatkozási alapjául még a valamikor 2001. évi tartományi határozat szolgált, amelyet az eljárás ideje alatt hatályon kívül helyeztek. A VaMaDiSz azután nyújtotta be keresetét, hogy a Tartományi Képviselőház meghozta a 2015. évi, jelenleg is hatályos rendeletet.

53 Az Újvidéki Jogtudományi Kar Vajdaság AT Kormányához intézett, 0101-193/4. számú, 2015. jún. 18-án kelt levele.

54 Oktatási, Tudományügyi és Technológiai Fejlesztési Minisztérium 612-00-01038/2015-06. számú, 2015. aug. 19-én kelt levele.

55 A Szerb Köztársaság Felsőoktatási Nemzeti Tanácsa (2016): *A Szerb Köztársaság Felsőoktatási Nemzeti Tanácsának 2015 márciusa és 2016 márciusa közötti időszakra vonatkozó munkájáról szóló éves jelentés*. Belgrád. 12.

56 Esélyegyenlőségi Biztos 07-00-524/2015-02. számú, 2015. nov. 13-án kelt levele.

A Jogtudományi Kar a keresetre adott válaszában elsősorban formai hiányosságokra alapozva kérte a kereset elvetését vagy pedig elutasítását, ugyanis a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló törvény értelmében csak létező, azonosítható személy lehet diszkrimináció áldozata, nem pedig olyan ma még ismeretlen jelöltek, akik talán a jövőben magyar nyelven szeretnének felvételi vizsgát tenni.⁵⁷ Az adott, tehát 2015/2016. tanévre vonatkozó iratkozás alkalmával ugyanis egyetlen hallgató sem élt a kifogásra való jogával, mindenki felvételt nyert (ki államilag támogatott, ki önköltségi helyre), senki sem nyilatkozott a nemzetiségi hovatartozásáról vagy anyanyelvéről (sem önkéntesen, sem pedig a kar kérésére), amely alapján megállapítható lenne, kik azok a személyek, akik állítólagosan hátrányt szenvedtek. Az alperes továbbá hatásköri kifogást emelt az eljáró bírósággal szemben (az Újvidéki Felső Bíróságról van szó), mivel a tartományi rendelet alkalmazásának ellenőrzése nem bírósági, hanem tartományi hatósági feladat.

A már több ízben vizsgált tartományi képviselőházi rendelet alkalmazásának ellenőrzése a felsőoktatási ügyekkel megbízott tartományi titkárság feladata,⁵⁸ bár a peranyag elsősorban az oktatással és nemzeti kisebbségekkel foglalkozó tartományi titkárság aktivitásáról tanúskodik. 2016 áprilisában a VaMaDiSz ideiglenes intézkedés foganatosítását javasolta a 2016/2017. tanévre vonatkozó felvételi időszakra a közelgő iratkozásra való tekintettel, amelyet első fokon a bíróság a per jogerős lezárásáig rendelt el. Az ideiglenes intézkedés célja voltaképpen az, hogy a Jogtudományi Kar nemzetiségi nyelven is szervezze meg a felvételi vizsgát, illetve a bíróság kötelezze a kart a tartományi rendelet tiszteletben tartására. Ez utóbbi vonatkozásában azonban a bíróság nemcsak saját hatáskörének a hiányát, hanem a bírósági hatáskör teljes hiányát állapította meg,⁵⁹ amelyet a másodfokon eljáró bíróság is megerősített.⁶⁰ Ezzel egyidőben pedig ez utóbbi visszavonta az ideiglenes intézkedést is, amely a gyakorlatban azt eredményezte, hogy a 2016/2017. tanévben sem volt lehetőség magyar nyelven felvételizni.

A Jogtudományi Kar elsőfokú győzelme

A bíróság szerint diszkrimináció csak abban az esetben áll fenn, ha a kar egyértelműen elutasította a magyar nyelvű felvételi vizsgára vonatkozóan meghatározott (tehát konkrét) személyeknek az előirányozott nyomtatványon benyújtott kérelmét; amennyiben azonban nem volt ilyen igény, a kar voltaképpen nem sértett jogszabályt. „A diszkrimináció egyes egyénekkal vagy csoportokkal szembeni megkülönböztetett bánásmódot is jelent azon tényezők alapján, amely őket különbözővé teszi. Ebben

57 Törvény a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 22/2009. szám, 41. szakasz 1. bekezdés.

58 Tartományi képviselőházi rendelet a Vajdaság Autonóm Tartomány által alapított... (2015), 6. szakasz.

59 Újvidéki Felső Bíróság P. 396/2015. számú, 2016. ápr. 22-én kelt végzése.

60 Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž. 1980/2016. számú, 2016. jún. 16-án kelt végzése.

az értelemben diszkrimináció tárgyának lenni kizártságot jelent.⁶¹ A felperes azonban nem bizonyította, hogy volt esetleg olyan felvételiző, aki a magyar nyelvű felvételi vizsga elmaradása miatt állt volna el a felvételi eljárástól, ahogyan nem valószínűsítette azt sem, hogy azon hallgatók, akiknek nem a szerb nyelv az anyanyelve, de szerb nyelven töltötték ki a tesztet, államilag támogatott hely helyett önköltségi helyre kerültek be.⁶² A peres felek között voltaképpen értelmezési különbség állt fenn: míg a felperes szerint nem volt lehetőség a magyar nyelvű felvételi vizsgára vonatkozó kérelem benyújtására, mivel már maga a pályázati kiírás sem irányozott elő ilyen lehetőséget, addig az alperes szerint a kifejezett, előre jelzett igények, illetve kifogások elmaradása a releváns, függetlenül a pályázati kiírás tartalmától. Az elsőfokú bíróság ez utóbbi értelmezést fogadta el.

Az Európai Unió Bírósága a *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding* és a *Firma Feryn NV* között folyamatban lévő eljárásban kimondta, hogy „az olyan nyilvános kijelentések, amelyek útján valamely munkáltató tudatja, hogy foglalkoztatási politikájának keretében sohasem fog bizonyos etnikai vagy faji származású munkavállalókat felvenni, elegendők annak [...] vélelmezéséhez, hogy közvetlenül hátrányosan megkülönböztető munkaerő-felvételi politika valósul meg, [...] mivel az ilyen nyilatkozatok alkalmasak arra, hogy egyes jelölteket komolyan visszatartsanak jelentkezésük benyújtásától, és ennél fogva akadályozzák a munkaerőpiachoz való hozzáférésüket.”⁶³ Az Újvidéki Felső Bíróság szerint azonban ez az ügy irreleváns a VaMaDiSz kontra Jogtudományi Kar esetére, mivel a pályázati kiírás semmilyen módon sem tartalmaz diszkriminatív közléseket arra vonatkozóan, kit fog és kit nem fog a kar a hallgatói sorába felvenni.

Az ítélet továbbá egy részében implicit módon az alkotmánybíróság a 2013. évi tartományi rendelet normakontrollja során hozott határozatának mond ellent: „Nem lehetséges azon a nyelven, illetve azon program szerint megszervezni a képzést, és így magát a felvételi vizsgát – amely a képzés szerves része –, ha a nyelvet, illetve programot nem akkreditálták, és melyek alapján nem állítottak ki működési engedélyt.”⁶⁴ A képzések, illetve azok nyelvének meghatározása tehát egyetemi autonómia, a képzés formai, tartalmi követelményeit pedig az Akkreditációs Bizottság állapítja meg és ellenőrzi azok megvalósulását. Bármilyen, az egyetemalapító autonóm tartomány által hozott jogszabály nem lényeges ebben a kérdésben. Emlékeztetőül, ezzel szemben az alkotmánybíróság kimondta, hogy a felvételi vizsga nyelvének megszabása nem tartozik a felsőoktatási törvény értelmében az egyetemi autonómia által felölelt felhatalmazások sorába, és így Vajdaság AT rendeletét a felvételi vizsgák nyelvéről igenis alkalmazni kell. Azon felvételi eljárás, amely ezt figyelmen kívül hagyja, jogszabályt

61 Újvidéki Felső Bíróság P. 396/2015. számú, 2017. ápr. 13-án kelt ítélete, 18.

62 A bíróság a felperes eljárásjogi mulasztására hivatkozva elutasította az egyetlen olyan tanú meghallgatását, aki magyar nyelvű felvételi vizsgára készült, és amelynek elmaradása miatt végül nem sikerült az államilag támogatott költségvetési helyre felvételt nyernie.

63 Európai Unió Bírósága, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v. Firma Feryn NV*, C-54/07. szám, 2008. júl. 10.

64 Újvidéki Felső Bíróság P. 396/2015. számú, 2017. ápr. 13-án kelt ítélete, 20.

sért, amelyen nem változtat a tény, hogy a jelentkezők azt kifejezetten kifogásolták-e vagy sem a felvételi vizsga után.

A jogerős ítéletről

Az elsőfokú ítélet ellen a felperes diákszövetség megalapozatlanság, eljárásjogi hiba és jogi tévedés miatt is fellebbezett, amelynek az Újvidéki Fellebbviteli Bíróság teljes egészében hely adott, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására kötelezte.⁶⁵ Az új elsőfokú ítélet lényegében az előző megállapításait ismételte meg, az alperes Jogtudományi Kar javára,⁶⁶ amelyet újfent a VaMaDiSz fellebbezése követett.

Ahogy az az eljárás során kiderült, a peres felek egyetértettek abban, hogy a pályázati kiírás nem írta elő a nemzetiségi, így a magyar nyelvű felvételi vizsga lehetőségét, továbbá kétségtelen az is, hogy a pályázati dokumentumok nem tartalmaztak olyan űrlapot, amelyen a jelentkezők kifejezheték volna a kisebbségi nyelvű felvételi vizsgára vonatkozó igényüket. A másodfokon eljáró Fellebbviteli Bíróság szerint a kar köteles lett volna a tartományi jogszabály által előirányozott nyomtatványon lehetővé tenni a felvételizők számára a nyelvválasztást, amellyel biztosította volna a többségi nemzeti és kisebbségi nyelvet beszélők közötti valós egyenlőséget. Mivel a jelentkezőknek nem volt módjuk kifejezni az igényüket a magyar nyelvű felvételi vizsga iránt, az elsőfokú bíróság tévesen állapította meg, hogy nem kérte senki a magyar nyelvű tesztet (hiszen nem is kérhette). „Ezen [másodfokú – B. K.] bíróság állásfoglalása szerint, a tény, hogy az űrlap, amelyen a jelentkezők kifejezhetik óhajukat az anyanyelvű – magyar nyelvű felvételi vizsga iránt, nem volt a pályázati anyag része, már magában diszkriminatív cselekménynek minősül.”⁶⁷

A felvételi vizsga nyelve és a későbbi felsőfokú képzés nyelve nem feltétlenül épülnek egymásra, hiszen a felvételi vizsgán a középiskolai tanulmányok során megszerzett tudást ellenőrzik, amely a szerbiai jogszabályoknak megfelelően szerb, nemzetiségi és idegen nyelven is történhet. Vajdaság AT alkotmányos felhatalmazásából kifolyólag, hogy a területén élő nemzeti kisebbségek számára többletjogokat teremtsen, egyebek mellett az oktatás terén, előírja, hogy az általa alapított felsőfokú intézmények kötelesek nemzetiségi nyelven is megszervezni a felvételi vizsgát, ha erre igény mutatkozik, mivel az anyanyelven megszerzett tudást elsősorban az anyanyelvén tudja a jelölt a legjobban reprodukálni a felvételi eljárás során. A vizsgatesztek összeállítása továbbra is az adott intézmény feladata, amely által nem sérül az egyetemi autonómia azon eleme, hogy meghatározza a felvételizők rangsorolásához, illetve iratkozásához szükséges feltételeket. Az, hogy az adott képzés milyen nyelven folyik, szintén az egyetemi autonómia része, összhangban az akkreditációs határozattal.

A diszkrimináció megállapítása mellett a bíróság jogerősen kötelezte a kart a tartományi előírás tiszteletben tartására, és a magyar nyelvű felvételi vizsga megszerve-

65 Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž. 2733/2017. számú, 2017. aug. 24-én kelt végzése.

66 Újvidéki Felső Bíróság 371/2017. számú, 2017. okt. 20-án kelt ítélete.

67 Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž. 207/18. számú, 2018. márc. 22-én kelt ítélete, 8.

zésére a jövőben. Ezért a Jogtudományi Kar felülvizsgálati kérelemmel (revízió) fordult a Legfelsőbb Semmitőszékhez, amelyből, a teljesség igénye nélkül, kiemelnénk néhány argumentumot: 1. a nemzetiségi nyelvű felvételi vizsgára jogosultak részéről meghatározott, aktív cselekvés szükséges, amely nyílt vagy burkolt elutasítása minősülhet kizárólag diszkriminációnak, a konkrét esetben viszont semmilyen kérelem, kifogás vagy egyéb *aktivitás* nem volt a magyar hallgatók részéről; 2. a tartományi rendelettel előírt kötelezettségek betartatása, illetve az előirányozott űrlapok használatának ellenőrzése a (tartományi) közigazgatás, nem pedig a bíróság feladata; 3. sem a szerb anyanyelvűek, sem pedig a nemzetiségiek nem nyilatkozhattak a felvételi vizsga kívánt nyelvről, a kar mindenki irányába egyformán járt el, ezért nem beszélhetünk hátrányos megkülönböztetésről; 4. egyes képzésekre csak és kizárólag magyar nyelvű, magyar nyelv és irodalmi témát felölelő felvételi vizsga letételét követően iratkozhatnak a hallgatók (a kar példaként a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kart említi Szabadkán, illetve a Bölcsészstudományi Kar Magyar Nyelv- és Irodalom Tanszékét Újvidéken), amely által a szerb nyelvű jelentkezők kerülnek hátrányos helyzetbe. Az eljárás a jelen tanulmány írásakor még folyamatban van.⁶⁸

Zárógondolatok

A nemzetiségi nyelvű felvételi eljárást garantáló tartományi képviselőházi rendelet egyike azon kevés tartományi jogszabályoknak, amelyekkel Vajdaság AT különjogot, többletjogot biztosított a területén élő nemzeti kisebbségek részére, alkotmányos felhatalmazásával összhangban. Persze minden jog annyit ér, amennyire a gyakorlatban érvényesíthető. A VaMaDiSz kontra Jogtudományi Kar között húzódó hosszadalmas és szövevényes eljárás is bizonyítja, hogy maguk a bíróságok sem igen tudják megfelelő helyre besorolni a vajdasági rendeletekkel, azaz törvénytől alacsonyabb szintű aktusokkal garantált kisebbségi jogokat, illetve azok betartatását a tartományi közigazgatás, nem pedig a bíróság feladataként értelmezik. Mennyit ér azonban a tartományi/területi autonómia, ha a bíróság nem látja el azon jogok védelmét, amelyet a Vajdaság AT az alkotmánybíróság által törvényesnek kimondott normatív hatásköreinek a gyakorlása során teremtett? Bár az alkotmánybíróság egyértelműen megállapította, hogy a felvételi vizsga nyelvének meghatározása a konkrét esetben *nem* az egyetemi autonómia része, az Újvidéki Jogtudományi Kar mégis éveken keresztül sikeresen bojkottálta a tartományi képviselőházi rendelet alkalmazását, több ízben a bíróságok közreműködésével, éppen az egyetemi autonómiára hivatkozva.

68 Megjegyzés: időközben a Legfelsőbb Semmitőszék elutasította a Jogtudományi Kar felülvizsgálati kérelmét azzal az indoklással, hogy az alperes (Jogtudományi Kar) hátrányosan megkülönböztette a magyar nemzeti kisebbséghez tartozó felvételizőket, illetve potenciális felvételizőket, amikor elutasította az alapító (Vajdaság AT) által meghatározott feltételek alkalmazását a felvételi eljárás megszervezésekor. A kar megsértette az egyenlőség, illetve egyenlő jogok és kötelezettségek elvét azáltal, hogy a többségi nemzethez tartozó személyeknek, akik szerb nyelvű vizsgát tettek, lehetővé tette a tudásfelmérést azon a nyelven, amelyen ezt a tudást a középiskolai tanulmányaik alatt megszerzték. Legfelsőbb Semmitőszék Rev. 3807/2018. számú 2018. 07. 12-én kelt ítélete, 7.

Köszönve a VaMaDiSz sikeres jogvédő tevékenységének, a tanulmányban bemutatott eset vonatkozásában a jogtudományi kutatásokban eddig mellőzött kérdések merültek fel az egyetemi autonómia egységes fogalmának, illetve tartalmának értelmezése(i) kapcsán Szerbiában. Egyrészt, a tartományi székhelyű, de nem tartományi alapítású felsőoktatási intézmények, illetve a Vajdaság AT területén kívül található karok továbbra is a saját belátásuk szerint határozzák meg a felvételi eljárás nyelvét az autonómiájuk részeként; másrészt, a tartományi autonómia természeténél fogva, különösen annak aszimmetrikus volta miatt akarva-akaratlanul különbségeket teremt, és megbontja a jogrend egységét. Mivel azonban az alkotmánybíróság *expressis verbis* kimondta, hogy ez az adott esetben nem alkotmányellenes, az egyébként számtalan, továbbra is nyitott kérdés mellett megállapítható, hogy az egyetemi autonómia nem terjeszthető ki a tartományi autonómia kárára, legalábbis a felvételi vizsga nyelvének meghatározása terén.

Felhasznált irodalom

- BERETKA Katinka (2018a): A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználati jogai Vajdaságban. In ÖRDÖGH Tibor szerk.: *Variációk autonómiára*. Szabadka, Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete. 55–104.
- BERETKA Katinka (2018b): De iure potvrdenost multikulturalnog karaktera AP Vojvodine – kritički prikaz (ne)postojećih normativnih nadležnosti autonomne pokrajine u oblasti manjinskih prava. *Pravni zapisi*, No. 1. 141–161. DOI: <https://doi.org/10.5937/pravzap0-16598>
- KORHECZ Tamás – BERETKA Katinka (2018): Ustavnosudsko i zakonsko uobličavanje normativne nadležnosti Autonomne pokrajine Vojvodine. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, No. 1. 90–116. DOI: <https://doi.org/10.5937/AnaliPFB1801090K>
- KORHECZ Tamás (2017): Autonómiák és regionális modellek Európában. In SZAKÁCS Ildikó Réka szerk.: *Nemzetpolitikai ismeretek*. Szeged, SZTE ÁJTK NRTI. 145–189.
- Poverenik za zaštitu ravnopravnosti – Pravosudna akademija: *Sudska građanskoppravna zaštita od diskriminacije*. Belgrád, 2012.
- ŠABIĆ Norbert (2018): A Szerbiában élő nemzeti kisebbségek oktatáspolitikai jellemzői. ÖRDÖGH Tibor szerk.: *Variációk autonómiára*. Szabadka, Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete. 105–129.
- SUKSI, Marku (2011): *Sub-State Governance through Territorial Autonomy. A Comparative Study in Constitutional Law of Powers, Procedures and Institutions*. Heidelberg, Springer. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-642-20048-9>
- A Szerb Köztársaság Felsőoktatási Nemzeti Tanácsának 2015 márciusa és 2016 márciusa közötti időszakra vonatkozó munkájáról szóló éves jelentés (2016). Belgrád, a Szerb Köztársaság Felsőoktatási Nemzeti Tanácsa.

Jogszabályok és egyéb jogforrások

Határozat a főiskolára és egyetemi karra való beiratkozásra jogosító minősítő, felvételi, valamint készség- és képességfelmérő vizsga nemzetiségi nyelveken való megtartásáról, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 5/2001. szám, módosítva: 18/2009. – elnevezés módosítása.

- Szabályzat a felvételi eljárásról és a Jogtudományi Kar által szervezett képzési programokra való iratkozásról, 0101-1/3. szám, kelt 2018. 05. 07-én.
- Szerb Köztársaság Alkotmánya, *SZK Hivatalos Közlönye*, 1/1990. szám.
- Szerb Köztársaság Alkotmánya, *SZK Hivatalos Közlönye*, 98/2006. szám.
- Tartományi képviselőházi rendelet a felsőoktatási intézményekbe való beiratkozásra jogosító felvételi, valamint készség- és képességfelmérő vizsga nemzeti közösségi nyelven való megtartásáról, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 15/2013. szám.
- Tartományi képviselőházi rendelet a tartományi képviselőházi rendeletek hatályon kívül helyezéséről, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 54/2014. szám.
- Tartományi képviselőházi rendelet a Vajdaság Autonóm Tartomány által alapított felsőoktatási intézményekbe való beiratkozásra jogosító felvételi, valamint készség- és képességfelmérő vizsga nemzeti kisebbségi – nemzeti közösségi nyelveken való megtartásáról, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 14/2015. szám.
- Törvény a felsőoktatásról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 76/2005. szám, módosítva: 100/2007. – autentikus értelmezés, 97/2008., 44/2010., 93/2012., 89/2013., 99/2014., 45/2015. – autentikus értelmezés, 68/2015. és 87/2016. szám.
- Törvény a felsőoktatásról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 88/2017. szám, módosítva: 27/2018. szám.
- Törvény a főiskoláról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 50/1992. szám, módosítva: 39/1993., 53/1993., 67/1993., 48/1994. és 24/1996. szám.
- Törvény a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 22/2009. szám.
- Törvény a helyi önkormányzatról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 129/2007. szám, módosítva: 83/2014., 101/2016. és 47/2018. szám
- Törvény a közigazgatási perekéről, *SZK Hivatalos Közlönye*, 111/2009. szám.
- Törvény a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről, *JSZK Hivatalos Lapja*, 11/2002., módosítva: Szerbia és Montenegró Államközösség Hivatalos Lapja, 1/2003. szám; *SZK Hivatalos Közlönye* 72/2009., 97/2013. és 47/2018. szám.
- Törvény az autonóm tartomány bizonyos hatásköreinek meghatározásáról, *SZK Hivatalos közlönye*, 6/2002. szám, módosítva: 101/2007. és 51/2009. szám.
- Törvény az egyetemről, *SZK Hivatalos Közlönye*, 20/1998. szám.
- Törvény az egyetemről, *SZK Hivatalos Közlönye*, 21/2002. szám.
- Törvény Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreinek a meghatározásáról, *SZK Hivatalos Közlönye*, 99/2009. szám, módosítva: 67/2012. – Szerbiai AB határozat.
- Utasítás a Tartományi képviselőházi rendelet végrehajtásáról, mely a Vajdaság Autonóm Tartomány által alapított felsőoktatási intézményekbe való beiratkozásra jogosító felvételi, valamint készség- és képességfelmérő vizsga nemzeti kisebbségi – nemzeti közösségi nyelveken való megtartására vonatkozik, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 27/2015. szám.
- Vajdaság Autonóm Tartomány Statútuma, *Vajdaság AT Hivatalos Lapja*, 20/2014. szám.

AB határozatok, bírósági döntések

- Európai Unió Bírósága, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v. Firma Feryn NV, C 54/07. szám, 2008. július 10.
- Közigazgatási Bíróság Újvidéki Tagozatának III-3 U. 10347/12. számú, 2015. március 26-án kelt határozata.
- IUo 199/2013. Szerbiai AB határozat, kelt 2015. április 20-án.
- IUo 360/2009. Szerbiai AB határozat, *SZK Hivatalos Közlönye*, 61/2014. szám.

IUz 353/2009. Szerbiai AB határozat, *SZK Hivatalos Közlönye*, 67/2012. szám.
 Legfelsőbb Semmítőszék Rev 3807/2018. számú 2018. 07. 12-én kelt ítélete.
 Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž. 207/18. számú, 2018. március 22-én kelt ítélete.
 Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž. 1980/2016. számú, 2016. június 16-án kelt végzése.
 Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž. 2733/2017. számú, 2017. augusztus 24-én kelt végzése.
 Újvidéki Fellebbviteli Bíróság Gž. 327/19, 2019. február 14-én kelt ítélete.
 Újvidéki Felső Bíróság P. 396/2015. számú, 2016. április 22-én kelt végzése.
 Újvidéki Felső Bíróság P. 396/2015. számú, 2017. április 13-án kelt ítélete.
 Újvidéki Felső Bíróság P. 371/2017. számú, 2017. október 20-án kelt ítélete.
 Újvidéki Felső Bíróság P. 2161/2018. számú, 2018. június 14-én kelt végzése.
 Újvidéki Felső Bíróság P. 2161/2018. számú, 2018. június 14-én kelt ítélete.

Internetes forrás

<https://apv-visokoobrazovanje.vojvodina.gov.rs/visoko-obrazovanje/> (2018. 10. 24.)

Egyéb források

Az Újvidéki Jogtudományi Kar Vajdaság AT Kormányához intézett, 0101-193/4. számú, 2015. június 18-án kelt levele.
 Esélyegyenlőségi Biztos 07-00-524/2015-02. számú, 2015. november 13-án kelt levele.
 Oktatási, Tudományügyi és Technológiai Fejlesztési Minisztérium 612-00-01038/2015-06. számú, 2015. augusztus 19-én kelt levele.